

Designing a Model for Developing Emotional Intelligence of Primary School Students Based on Data Theory

Mansoor Dehghan Manshadi ^{* 1}, Marjan Bazrafshan Marvast ²

¹ Assistant Professor, Department of Educational Management, Farhangian University, Tehran, Iran

² M.SC of General Psychology, Yazd Islamic Azad University, Yazd, Iran

* Corresponding author: mansoor.dehghan@cfu.ac.ir

Received: 2024-05-22

Accepted: 2024-07-29

Abstract

Background and purpose: The current research aims to design a model. The model will develop the emotional intelligence of primary school students. **Method:** The research method is the qualitative method of grounded theory. The participants were child psychology and counseling specialists. They were familiar with elementary schools. Theoretical sampling selected 21 people for in-depth interviews. They continued until they reached theoretical saturation. Members validated the findings by using the matching method. They also did test interviews. To analyze the data we obtained, we used open, axial, and selective coding. The results of data analysis show 796 main ideas. **Findings:** The results of data analysis show that 796 primary conceptual propositions with 70 sub-categories and 20 main categories in the form of 6 dimensions of the paradigm model include: causal conditions (intra-individual factors, interpersonal factors, family, educational system), phenomenon main (education of emotional intelligence), strategies (educational strategies, strategies related to family, strategies related to education and upbringing, game strategy), contextual conditions (awareness, creating opportunities, home and school alignment, attention to individual characteristics, internalization of social skills), Environmental conditions (social environment-economic environment, cultural environment, political environment) and consequences (individual excellence, social excellence, economic excellence) were identified. **Conclusion:** The integration of categories based on the relationships between them, around the focus of developing emotional intelligence, forms a paradigm model that shows the model of developing emotional intelligence of elementary school students. As a result, the development of emotional intelligence of primary school students can lead to the development of their healthy social personality.

Keywords: Breeding, Data-based theory, Elementary school, Emotional intelligence, Students

© 2019 Journal of New Approach to Children's Education (JNACE)

This work is published under CC BY-NC 4.0 license.

© 2022 The Authors.

How to Cite This Article: Bazrafshan Marvast ,M. (2024). Designing a Model for Developing Emotional Intelligence of Primary School Students Based on Data Theory. *JNACE*, 6(3): 37-52.

طراحی الگوی پرورش هوش هیجانی دانش آموزان مدارس ابتدایی بر اساس نظریه داده بنیاد

منصور دهقان منشادی*^۱، مرجان بذرافشان مروست^۲

۱ استادیار گروه مدیریت آموزشی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران
۲ کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی یزد، یزد، ایران
* نویسنده مسئول: mansoor.dehghan@cfu.ac.ir

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۰۵/۰۸

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۰۳/۰۲

چکیده

پیشینه و هدف: هدف از پژوهش حاضر، طراحی الگوی پرورش هوش هیجانی دانش آموزان مدارس ابتدایی است. روش: روش پژوهش، روش کیفی نظریه داده بنیاد است. شرکت کنندگان در این پژوهش که در استان یزد انجام گرفت، متخصصان روانشناسی و مشاوره کودک بودند که برای مدتی در زمینه کودک فعالیت داشته و آشنا به مدارس ابتدایی بوده‌اند. ۲۱ نفر از میان آن‌ها به صورت نمونه‌گیری نظری جهت انجام مصاحبه عمیق انتخاب شدند و مصاحبه‌ها تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت. اعتبارسنجی یافته‌ها با روش تطبیق توسط اعضاء و انجام مصاحبه‌های آزمایشی انجام گرفت. جهت تجزیه و تحلیل داده‌های به دست آمده، از کدگذاری باز، محوری و گزینشی استفاده شد. یافته‌ها: نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها بیانگر آن است که ۷۹۶ گزاره مفهومی اولیه با ۷۰ مقوله فرعی و ۲۰ مقوله اصلی در قالب ابعاد ۶ گانه مدل پارادایمی شامل: شرایط علی (عوامل درون فردی، عوامل بین فردی، خانواده، نظام آموزشی)، پدیده اصلی (پرورش هوش هیجانی)، راهبردها (راهبردهای آموزشی، راهبردهای مرتبط با خانواده، راهبردهای مرتبط با آموزش و پرورش، راهبرد بازی)، شرایط زمینه‌ای (آگاهی، ایجاد فرصت، همسویی خانه و مدرسه، توجه به ویژگی‌های فردی، درونی سازی مهارت‌های اجتماعی)، شرایط محیطی (محیط اجتماعی - محیط اقتصادی، محیط فرهنگی، محیط سیاسی) و پیامدها (تعالی فردی، تعالی اجتماعی، تعالی اقتصادی)، شناسایی شدند. نتیجه‌گیری: یکپارچه‌سازی مقوله‌ها بر مبنای روابط بین آن‌ها، حول محور پرورش هوش هیجانی، شکل‌دهنده مدل پارادایمی است که الگوی پرورش هوش هیجانی دانش آموزان مدارس ابتدایی را نشان می‌دهد. در نتیجه پرورش هوش هیجانی دانش آموزان مدارس ابتدایی می‌تواند سبب پرورش شخصیت سالم اجتماعی آنان گردد.

واژگان کلیدی: پرورش، دانش آموزان، مدارس ابتدایی، نظریه داده بنیاد، هوش هیجانی

تمامی حقوق نشر برای فصلنامه رویکردی نو بر آموزش کودکان محفوظ است.

شيوه استناد به این مقاله: دهقان منشادی، منصور؛ بذرافشان مروست، مرجان (۱۴۰۳). طراحی الگوی پرورش هوش هیجانی دانش آموزان مدارس ابتدایی بر اساس نظریه داده بنیاد. فصلنامه رویکردی نو بر آموزش کودکان، ۶(۳): ۳۷-۵۲.

مقدمه

یافتن خون به دست‌ها و افزایش ضربان قلب را در پی دارد. هیجان‌ها بخش اعظمی از زندگی انسان را در برمی‌گیرند و حضور مستقیم و غیرمستقیم آن‌ها را می‌توان در استدلال و عقلانیت مشاهده کرد؛ بی‌اعتنایی به آن‌ها و مسامحه در بیانشان

ساختار مغز انسان باوجود رشد سرسام‌آوری که در علوم ریاضیات و منطق داشته است، از نظر عواطف با انسان‌های اولیه تفاوت چندانی نکرده است. هنوز واکنش انسان در هنگام خشم، جریان

می‌تواند هزینه‌های گزافی را برای انسان در پی داشته باشد (Nel & DeVilliers, 2004). حفظ انسجام گروهی انسان‌ها و مقابله کارآمد با مشکلات و مسائل و بقای آن‌ها، مستلزم تحولی در راستای تمایز و تعدیل هیجانات است (Massy, 2002).

در فارسی هیجان بیشتر برای احساسات و حالات پرشور و پرانرژی استفاده می‌شود؛ ولی در روانشناسی برای بیان تمام حالات احساسی و روانی مثبت و منفی و علائم جسمانی همراه آن به کار می‌رود، در مقابل هیجان، هوش به معنای توان بیولوژیکی برای تحلیل نوع خاصی از اطلاعات به روشی معین است (Gardner, 2000). هوش و هیجان از نظر بسیاری از فلاسفه و دیدگاه‌های سنتی روانشناسی دو مفهوم بی‌ارتباط باهم و در مقابل هم قرار می‌گرفته‌اند اما تحولات عظیمی که در حوزه‌ی هوش و هیجان رخ داده است ارتباط نزدیک بین آن‌ها را مورد اشاره قرار داده است (Mayer, DiPaolo & Salovey, 1990). هوش هیجانی^۱ آخرین تحول رخ داده در فهم ارتباط بین منطق و هیجان است (Mayer, Salovey, Caruso & Sitarenios, 2001) که برای اولین بار توسط Mayer & Salovey (1990) مطرح شد. آن‌ها هوش هیجانی را توانایی فرد در بازنگری احساسات و هیجانات خود و دیگران، تمیز قائل شدن میان هیجانات و استفاده از اطلاعات هیجانی در حل مسئله و نظم‌بخشی رفتار تعیین کردند از دید دانیل گلمن، هوش هیجانی شامل توانایی‌هایی است که فرد بتواند انگیزه‌ی خود را حفظ نماید، در مقابل ناملایمات پایداری نماید، کامیابی را به تعویق بیندازد، حالات روحی خود را تنظیم کند و نگذارد پشیمانی خاطر قدرت تفکر او را خدشه‌دار سازد، با دیگران همدلی کند و امیدوار باشد (Goleman, 2011).

همچنین هوش هیجانی آن دسته از توانایی‌ها و مهارت‌های غیرشناختی است که توانایی موفقیت فرد را در مقابله با فشارهای محیطی افزایش می‌دهد. به بیان دیگر هوش هیجانی به توانایی فهم هیجانات فرد و سپس تعمیم آن‌ها به فهم هیجانات دیگران و رشد همدلی اشاره دارد (مقنلو و همکاران، ۱۳۹۷). هوش هیجانی یک سازه چندبعدی است و دربرگیرنده تعامل بین هیجان شناخت است که منجر به کارکردهای سازش یافته می‌شود (قهرمانی و نعمتی، ۱۳۹۷).

به اعتقاد Choi & Lee (2015)، توجه به هوش هیجانی و رشد صحیح هیجانات در اوایل زندگی زمینه‌ساز سلامت روان در بزرگسالی و حفاظت از فرد در برابر مشکلات روان‌شناختی خواهد شد و به عقیده‌ی مایر بخشی از این هوش غریزی است، درحالی‌که بخش دیگر آن چیزی است که ما از تجارب زندگی می‌آموزیم (امیدی و همکاران، ۱۳۹۲).

عوامل مختلفی بر عملکرد تحصیلی تأثیر دارند از جمله عوامل فردی، آموزشی، خانوادگی و اجتماعی. در بین عوامل فردی یکی از عوامل تأثیرگذار هوش هیجانی است (شیخ الاسلام، ۱۴۰۰). به عبارت دیگر هوش هیجانی یکی از عواملی است که می‌تواند با عملکرد تحصیلی رابطه داشته باشد (Ruiz-Ariza, 2018). لذا قابلیت آموزش و یادگیری دارد و رشد و پرورش آن در دانش‌آموزان به‌عنوان باارزش‌ترین سرمایه‌های یک جامعه بسیار حائز اهمیت است. آن‌ها زمانی که نتوانند هیجانات خود را کنترل کنند و مشکلات هیجانی داشته باشند، به‌عنوان افراد ناسازگار و مسئله‌دار مطرح می‌شوند (معتدی شارک و همکاران، ۱۳۹۵).

به گفته‌ی Yoshida & Sandall (2013) دانش‌آموزان از طریق هوش هیجانی می‌توانند در رابطه با مسائل اساسی زندگی خود سؤال کنند و به مدد آن، تغییر و تحول را در زندگی خود رقم بزنند. در بررسی پیشینه‌ی پژوهش روابط مثبت بین هوش هیجانی بانشاط ذهنی (تفاروجی و یوسفی، ۱۳۹۰) هوش هیجانی و عزت‌نفس با مهارت‌های اجتماعی (اصل فتاحی و همکاران، ۱۳۹۲)، تأثیر هوش هیجانی بر کیفیت روابط اجتماعی (بشارت، ۱۳۸۴) و هوش هیجانی با شادی در فرآیند یادگیری (Bustamante et al, 2015) بررسی شده است.

امیدوار (۲۰۱۰) در پژوهش خود نشان داد تأثیر هر سه مهارت زندگی خودآگاهی، روابط بین فردی و کنترل استرس بر هوش هیجانی معنی‌دار بوده است. طبق پژوهش خواجه‌ی (۱۳۸۹) آگاهی هیجانی، ادراک هیجانی و تساهل هیجانی بر هوش هیجانی مدیران مدارس تأثیر دارند.

جهانگیری (۱۳۹۱) در پژوهش خود نشان داد عملکرد خانواده (ناکارآمدی) با هوش هیجانی همبستگی معنادار و منفی دارد و نوجوانانی که تعداد اعضای خانواده آن‌ها کمتر از ۵ نفر است نسبت به نوجوانانی که تعداد اعضای خانواده آن‌ها بیشتر از ۵ نفر است به‌طور معناداری از هوش هیجانی بالاتری برخوردارند. همچنین دختران از لحاظ هوش هیجانی و عامل‌های آن نسبت به پسران، نمرات بالاتری کسب کردند. همچنین خدمتکار (۱۳۹۲) نشان داد بین هوش هیجانی دانش‌آموزان دختر و پسر تفاوت معنادار وجود دارد، به‌طوری‌که میزان هوش هیجانی پسران بیشتر از دختران است. میزان هوش هیجانی در بین رشته‌های مختلف تحصیلی متفاوت بوده و رشته‌های فنی دارای بالاترین میانگین هستند. طبق پژوهش صدری و همکاران (۲۰۰۹) آموزش مهارت‌های اجتماعی - هیجانی در افزایش مؤلفه‌های اصلی هوش هیجانی دانش‌آموزان گروه آزمایش مؤثر بوده است.

حیدری پور و همکاران (۱۳۹۱) نشان دادند که آموزش مهارت‌های اجتماعی بیشترین اثربخشی را بر مؤلفه‌های روابط

(۲۰۱۸) حاکی از آن است که روش‌های تدریس، روش‌های ارزشیابی و تعامل معلمان و دانش‌آموزان بر هوش هیجانی دانش‌آموزان مؤثر است. نوظهور و همکاران (۱۳۹۲) نیز نشان داده‌اند که میانگین هوش هیجانی دانش‌آموزانی که با روش فعال آموزش دیده‌اند در مقایسه با دانش‌آموزانی که با روش غیرفعال آموزش دیده‌اند، بالاتر است. امید و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی نشان داده‌اند که دوره‌های آموزش هوش هیجانی در بهبود هوش هیجانی تأثیر بسزایی دارد و دانش‌آموزانی که تحت آموزش هوش هیجانی قرار گرفته‌اند مهارت‌های درون فردی، مهارت‌های بین فردی، توانایی حل مسئله، مدیریت فشار روانی و خلق عمومی بالاتری دارند. Fernandez, Salomonson & Griffiths (2012) در پژوهشی به این

نتیجه رسیدند که هوش هیجانی به‌عنوان یک پیش‌بینی کننده مهم پیشرفت تحصیلی ظاهر می‌شود.

میرزایی و بنیسی (۱۴۰۱) پژوهشی با عنوان "اثربخشی آموزش قصه درمانی در درک مفاهیم اخلاقی، اضطراب و افسردگی، هوش هیجانی و خودکارآمدی در کودکان پسر و دختر" انجام دادند. یافته‌ها حاکی از آن بود که اثربخشی آموزش قصه‌درمانی بر درک مفاهیم اخلاقی، اضطراب و افسردگی، هوش هیجانی و خودکارآمدی در کودکان تأثیر مثبت و معناداری دارد. به‌طور کلی نتایج نشان داد قصه درمانی در درک مفاهیم اخلاقی و کاهش اضطراب و افسردگی و بهبود هوش هیجانی و خودکارآمدی در کودکان تأثیر دارد.

نوذری و لیاقت دار (۱۴۰۱) پژوهشی با عنوان "مقایسه مؤلفه‌های هوش هیجانی بر اساس جنسیت و رشته تحصیلی و ارتباط آن با عملکرد تحصیلی دانشجویان" با روش پیمایش انجام دادند. نتایج پژوهش نشان داد بین میانگین مؤلفه‌های هوش هیجانی دانشجویان علوم پزشکی برحسب رشته‌ی تحصیلی و جنسیت تفاوت معنی‌دار وجود ندارد. همچنین نتایج پژوهش نشان داده خوش‌بینی سهم عمده‌ای در عملکرد تحصیلی دانشجویان دارد.

حجتان ساری و همکاران (۱۴۰۰) پژوهشی با عنوان "اثربخشی بازی ایفو بر هوش هیجانی کودکان پیش‌دبستانی" انجام دادند. یافته‌ها نشان داد بازی ایفو باعث افزایش معنی‌دار سطح هوش هیجانی کودکان پیش‌دبستانی به میزان ۰/۴۹ و همچنین بر خرده مقیاس‌های خودآگاهی، خودمدیریتی، آگاهی اجتماعی و مدیریت روابط به ترتیب ۰/۶۱، ۰/۵۷، ۰/۵۴ و ۰/۵۴ مؤثر بود. مبتنی بر یافته‌ها می‌توان بیان داشت که بازی ایفو یک روش مؤثر برای افزایش هوش هیجانی کودکان است.

عوض پورمشیری (۱۴۰۰) پژوهشی با عنوان "بررسی رابطه بین بازی‌های رایانه‌ای و هوش هیجانی با پیشرفت تحصیلی

بین فردی، روابط درون فردی، خلق عمومی، سازگاری و کم‌ترین اثربخشی را بر مؤلفه کنترل استرس داشته است. با توجه به مؤلفه‌های مهارت‌های اجتماعی، آموزش این مهارت‌ها منجر به افزایش سطح کلی هوش هیجانی معلولین جسمی - حرکتی گردید. همچنین خوش اخلاق (۱۳۹۱) در پژوهش خود نشان داد بین خلاقیت با راهبردهای انگیزشی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان رابطه مثبت معنی‌داری وجود دارد. همچنین بین متغیر هوش عاطفی با متغیرهای راهبردهای انگیزشی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان رابطه مثبت معنی‌داری وجود دارد. در مجموع یافته‌ها بیانگر رابطه خلاقیت و هوش عاطفی با راهبردهای انگیزشی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان بود.

طبق پژوهش حجازی (۱۳۹۶) اثر مستقیم هوش هیجانی بر پیشرفت گرای شغلی مثبت و معنادار است. اثرات مستقیم مؤلفه‌های هوش هیجانی شامل خودآگاهی، همدلی، خودمدیریتی و مهارت‌های اجتماعی بر پیشرفت گرای شغلی نیز مثبت و معنادار بوده است. در آخر این که برزگر و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهش خود نشان دادند بین هوش هیجانی، باورهای انگیزشی و راهبردهای یادگیری با عملکرد تحصیلی رابطه معنادار وجود دارد و نیز این متغیرها قادر به پیش‌بینی عملکرد تحصیلی دانشجو معلمان می‌باشند.

همچنین پژوهش‌ها نشان داده‌اند که هوش هیجانی به‌عنوان یکی از اشکال هوش اجتماعی معرف توانایی فرد در مواجهه و تطبیق با فشارهای روانی است داوودی و قرانی (۲۰۱۱)، زیرا در قرن ۲۱ علاوه بر توجه به رشد شناختی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان باید به رشد هیجانی و عاطفی آن‌ها توجه کرد. همچنین آن‌ها را برای همکاری و مشارکت در تصمیم‌گیری‌های حساس، مقاومت در برابر فشار گروهی دوستان و نفوذ شبکه‌های ارتباطی آماده نمود (Bar-On, 2022).

یافته‌های پژوهشی باقری و رکانه (۱۴۰۰) که به ارائه الگویی مفهومی از بسترها و راهبردهای افزایش هوش هیجانی در نوجوانان بر اساس تجربه زیسته‌ی مادران پرداخته است، به شناسایی ۴۷ شناسه‌ی آزاد، ۱۶ شناسه محوری و ۴ شناسه نظری شامل مؤلفه‌ها، بسترها و زمینه‌ها، پیامدها و عوامل مداخله‌گر در فرایند افزایش هوش هیجانی منجر شده است، نتایج این پژوهش نشان داده است که خانواده مهم‌ترین نقش را در زمینه‌ی پرورش هوش هیجانی فرزندان بر عهده دارد. نتایج مطالعات (سلطانی و همکاران، ۱۳۹۷) نشان داده است که برنامه درسی هیجان‌محور پیش‌دبستانی بر هوش هیجانی کودکان مؤثر است و نتایج بر اهمیت توجه به ابعاد عاطفی و هیجانی در برنامه‌ی آموزشی تأکید دارد. نتایج تحقیقات سمعی ظفرقندی

داده‌بنیاد، الگویی را جهت پرورش هوش هیجانی دانش‌آموزان مدارس ابتدایی طراحی نمود؟

روش

پژوهش حاضر از نظر جهت‌گیری، اکتشافی و از نظر هدف، کاربردی است که در سال ۱۴۰۱ در استان یزد انجام گرفت. نوع پژوهش کیفی است و از راهبرد نظریه‌پردازی داده‌بنیاد استفاده شده است. محیط این پژوهش شامل کلیه افراد صاحب‌نظر دارای مدرک کارشناسی ارشد یا دکتری تخصصی در رشته‌های روانشناسی و مشاوره در استان یزد است که آشنا به مدارس ابتدایی بوده‌اند و برای مدتی در زمینه کودک فعالیت داشته‌اند. از این رو مطلعان کلیدی و صاحب‌نظر از میان آموزش و پرورش، دانشگاه‌ها و مراکز مشاوره استان یزد انتخاب گردیدند. در این پژوهش محقق از روش نمونه‌گیری نظری استفاده نموده است. محقق در ابتدا با مراجعه به فردی مطلع فرآیند مصاحبه را آغاز نمود، مصاحبه‌ها نیز به روش باز انجام گرفت و در ادامه، مصاحبه‌شوندگان، متخصصان خبره بعدی را برای مصاحبه معرفی نمودند. مصاحبه‌ها تا رسیدن به مرحله اشباع مقوله‌ها و به دست نیاوردن مقوله‌ی جدید ادامه پیدا کرد که در این پژوهش ۲۱ نفر نمونه برای اشباع نظری موردبررسی قرار گرفتند.

به‌منظور گردآوری داده‌ها از مصاحبه عمیق نیمه‌ساختاریافته استفاده شد. فرآیند انجام مصاحبه تا جایی ادامه پیدا کرد که در مصاحبه با نفر بیست و یکم احساس شد پاسخ‌ها تقریباً شبیه به هم بوده و مصاحبه به نقطه اشباع خود رسیده است. به‌منظور سنجش روایی این پژوهش، گزارش نهایی تحلیل داده‌ها و مقوله‌های حاصل‌شده به همراه متن مصاحبه به سه نفر از مصاحبه‌شوندگان داده شد و از نظرات آن‌ها در کدگذاری‌ها و تدوین الگو استفاده گردید و این روند حدود یک ماه طول کشید. به‌علاوه فرآیند کدگذاری‌ها توسط سه نفر از اساتید متخصص که خودشان از مصاحبه‌شوندگان نبودند موردبررسی قرار گرفت (ضریب توافق: ۰/۸۴) و پیشنهادات آن‌ها در تدوین الگو موردنظر واقع شد. محقق به‌منظور توانمندسازی خود و انجام مصاحبه‌های صحیح و با دقت، ابتدا دو مصاحبه به‌صورت آزمایشی انجام داد و پس از تحلیل نتایج آن مصاحبه‌ها و مقایسه با اهداف و سؤالات پژوهش، اصلاحاتی را در سؤالات به‌منظور بالا رفتن دقت ابزار تحقیق انجام داد.

داده‌های پژوهش از طریق فرآیند کدگذاری مبتنی بر طرح نظام‌دار برخاسته از داده‌ها، تحلیل شدند. به این صورت که با استفاده از تکنیک‌های تحلیل اشتراوس و کرین، مفاهیم به‌عنوان واحد تحلیل در سطوح متن کل مصاحبه، پاراگراف،

دانش‌آموزان پسر مقطع متوسطه اول ناحیه یک کرمان" با روش پیمایش انجام دادند. نتایج پژوهش حاکی از این است که بین بازی‌های رایانه‌ای و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان رابطه مستقیم ولی معکوس برقرار است به‌طوری‌که با افزایش انجام بازی‌های رایانه‌ای پیشرفت تحصیلی کاهش می‌یابد. همچنین نتایج نشان داد بین هوش هیجانی و مؤلفه‌های آن با پیشرفت تحصیلی رابطه‌ای مثبت و معناداری برقرار است.

بر پایه‌ی آنچه گفته شد، توجه به ابعاد مختلف رشد کودکان در نظام‌های آموزشی از اهداف غایی هر نظام محسوب می‌شود و رشد مهارت‌های هیجانی در سال‌های کودکی با توجه به اهمیت شایستگی‌های هیجانی در پیش‌بینی پیامدهای روانی، تحصیلی و اجتماعی مثبت ازجمله رسالت‌های مهم آموزش و پرورش است. صاحب‌نظران پیشرو در زمینه هوش هیجانی ۸۰ درصد موفقیت‌ها را به هوش هیجانی نسبت داده‌اند، لذا مهارت‌های مربوط به این هوش ازجمله مهم‌ترین مهارت‌هایی است که دانش‌آموزان به آن نیازمندند تا موفقیت زندگی آینده خود را تا حدودی تضمین کنند. از آنجاکه بیشتر تحقیقات صورت گرفته در زمینه هوش هیجانی به بررسی تأثیر هوش هیجانی بر عوامل مختلف روانی و اجتماعی پرداخته‌اند و بر تأثیرات مثبت رشد هوش هیجانی در زمینه‌های مختلف تأکید کرده‌اند و تاکنون مدلی جامع در زمینه پرورش هوش هیجانی دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی وجود نداشته است، لذا تدوین الگوی کامل و جامعی که بتواند هوش هیجانی دانش‌آموزان را با توجه به امکانات موجود جامعه و به بهترین شیوه رشد دهد، ضرورت انکارناپذیری برای نظام آموزش و پرورش خواهد بود و دستیابی به چنین الگویی علاوه بر رسیدن به نتایج مثبت فردی، می‌تواند جامعه‌ی ایدئال آینده را نیز ترسیم کند و گامی مؤثر در جهت ارتقای سطح بهداشت روان اعضای جامعه باشد. با توجه به آن که دوره‌ی ابتدایی یکی از طلایی‌ترین دوره‌ها برای آموزش افراد و پایه و اساس دوره‌های بعدی است، این پژوهش در این دوره انجام شده است. این پژوهش در پی پاسخ به این سؤالات است: عوامل علی مؤثر در پرورش هوش هیجانی دانش‌آموزان مدارس ابتدایی کدام‌اند؟ ۲- پدیده اصلی پرورش هوش هیجانی در دانش‌آموزان مدارس ابتدایی چیست؟ چه بستر و زمینه‌هایی برای پرورش هوش هیجانی دانش‌آموزان مدارس ابتدایی لازم است؟ عوامل و شرایط محیطی تأثیرگذار بر پرورش هوش هیجانی دانش‌آموزان مدارس ابتدایی کدام‌اند؟ چه راهکارها و استراتژی‌هایی برای پرورش هوش هیجانی دانش‌آموزان مدارس ابتدایی وجود دارد؟ نتایج و پیامدهای پرورش هوش هیجانی دانش‌آموزان مدارس ابتدایی کدام‌اند؟ درنهایت اینکه آیا می‌توان بر اساس نظریه

چندین دفعه مورد بازبینی قرار گرفت و عبارت و ایده‌هایی که بیانگر روابط بین مقوله‌های اصلی و فرعی بود مشخص گردید.

یافته‌ها

ویژگی‌های جمعیت‌شناختی مصاحبه‌شوندگان در جدول (۱) آمده است.

عبارت و جملات موردنظر قرار گرفتند و با تفکیک متن مصاحبه به عناصر دارای پیام در داخل خطوط یا پاراگراف‌ها تلاش شد تا کدهای باز استخراج شوند. پس‌از آن سعی شد مفاهیم اولیه نیز در قالب دسته‌های بزرگ مفهومی طبقه‌بندی شوند؛ درنهایت به ۷۹۶ مفهوم منتهی شد؛ در کدگذاری محوری، ابتدا مقوله اصلی مشخص شد بعد سایر مقوله‌ها در قالب شرایط علی، راهبردها، عوامل زمینه‌ای، شرایط محیطی و پیامدها دسته‌بندی شدند. در طول فرایند کدگذاری گزینشی، متن مصاحبه‌های انجام‌شده

جدول ۱: ویژگی‌های جمعیت‌شناختی مشارکت‌کنندگان در پژوهش

مصاحبه شونده	جنسیت	سن	وضعیت تأهل	تحصیلات	سابقه کار	محل کار
۱	مرد	۴۷	متاهل	دکتری راهنمایی و مشاوره	۱۰	آموزش و پرورش، دانشگاه (آموزگار، مدرس)
۲	مرد	۴۴	متاهل	دکتری روانشناسی تربیتی	۱۵	آموزش و پرورش، دانشگاه (آموزگار، مدرس)
۳	زن	۳۷	متاهل	دکتری روانشناسی تربیتی	۵	آموزش و پرورش، دانشگاه (آموزگار، مدرس)
۴	مرد	۵۲	متاهل	دکتری روانشناسی کودکان استثنائی	۲۵	آموزش و پرورش استثنائی (مدرس)
۵	زن	۳۵	متاهل	دکتری روانشناسی تربیتی	۷	مراکز مشاوره، دانشگاه (مشاور، مدرس)
۶	زن	۳۳	متاهل	دکتری روانشناسی تربیتی	۵	آموزش و پرورش، دانشگاه (آموزگار، مشاور)
۷	زن	۲۹	متاهل	کارشناس ارشد روانشناسی تربیتی	۵	مراکز مشاوره، آموزش و پرورش (آموزگار، اختلال درمانگر)
۸	مرد	۴۴	متاهل	دکتری راهنمایی و مشاوره	۱۲	آموزش و پرورش (مشاور)
۹	مرد	۵۵	متاهل	کارشناس ارشد مشاوره	۲۰	دانشگاه (مدرس)
۱۰	زن	۵۰	متاهل	دکتری راهنمایی و مشاوره	۱۱	مراکز مشاوره، دانشگاه (مشاور، مدرس)
۱۱	زن	۳۵	متاهل	دانشجوی دکتری روانشناسی تربیتی	۷	مراکز مشاوره، آموزش و پرورش (مشاور، آموزگار)
۱۲	زن	۴۷	متاهل	کارشناس ارشد روانشناسی تربیتی	۱۳	آموزش و پرورش (آموزگار، اختلال درمانگر)
۱۳	مرد	۳۴	متاهل	دکتری روانشناسی تربیتی	۸	دانشگاه (عضو هیئت‌علمی دانشگاه)
۱۴	زن	۲۸	مجرد	کارشناس ارشد روانشناسی بالینی	۵	آموزش و پرورش، مراکز مشاوره (آموزگار، اختلال درمانگر)
۱۵	مرد	۳۳	متاهل	دکتری راهنمایی و مشاوره	۶	دانشگاه (مدرس)
۱۶	زن	۴۴	متاهل	دکتری روانشناسی تربیتی	۱۵	آموزش و پرورش، دانشگاه (آموزگار، مدرس)
۱۷	زن	۴۵	متاهل	دکتری راهنمایی و مشاوره	۱۳	دانشگاه، مراکز مشاوره (مدرس، مشاور)
۱۸	زن	۴۳	متاهل	کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی	۱۹	آموزش و پرورش (آموزگار، اختلال درمانگر)
۱۹	زن	۴۱	متاهل	دکتری راهنمایی و مشاوره	۱۸	مراکز مشاوره (مشاور کودک)
۲۰	زن	۳۸	متاهل	دکتری روانشناسی تربیتی	۱۵	دانشگاه (مشاور)
۲۱	مرد	۲۹	مجرد	دانشجوی دکتری روانشناسی تربیتی	۹	آموزش و پرورش، دانشگاه (آموزگار، مدرس)

شدند و سرانجام از این مقوله‌های فرعی، ۲۰ مقوله اصلی ایجاد شد. با توجه به مقوله‌های اصلی و فرعی مرتبط با هر بخش، چگونگی تدوین الگوی پرورش هوش هیجانی دانش‌آموزان مدارس ابتدایی در جدول (۲) با عنوان کدگذاری محوری ارائه شده است.

برای رسیدن به پاسخ سؤال‌های پژوهش، داده‌های کیفی گردآوری شده حاصل از مصاحبه‌های نیمه ساختارمند با افراد نمونه پژوهش ابتدا به صورت کدگذاری باز تجزیه و تحلیل شد. با بررسی‌های مجدد و بازنگری‌های انجام‌شده بر اساس مشابیهت‌ها و اشتراکات مفهومی، این مفاهیم و ویژگی‌ها تقلیل یافته و دسته‌بندی شدند و در ادامه به ۷۰ مقوله فرعی تبدیل

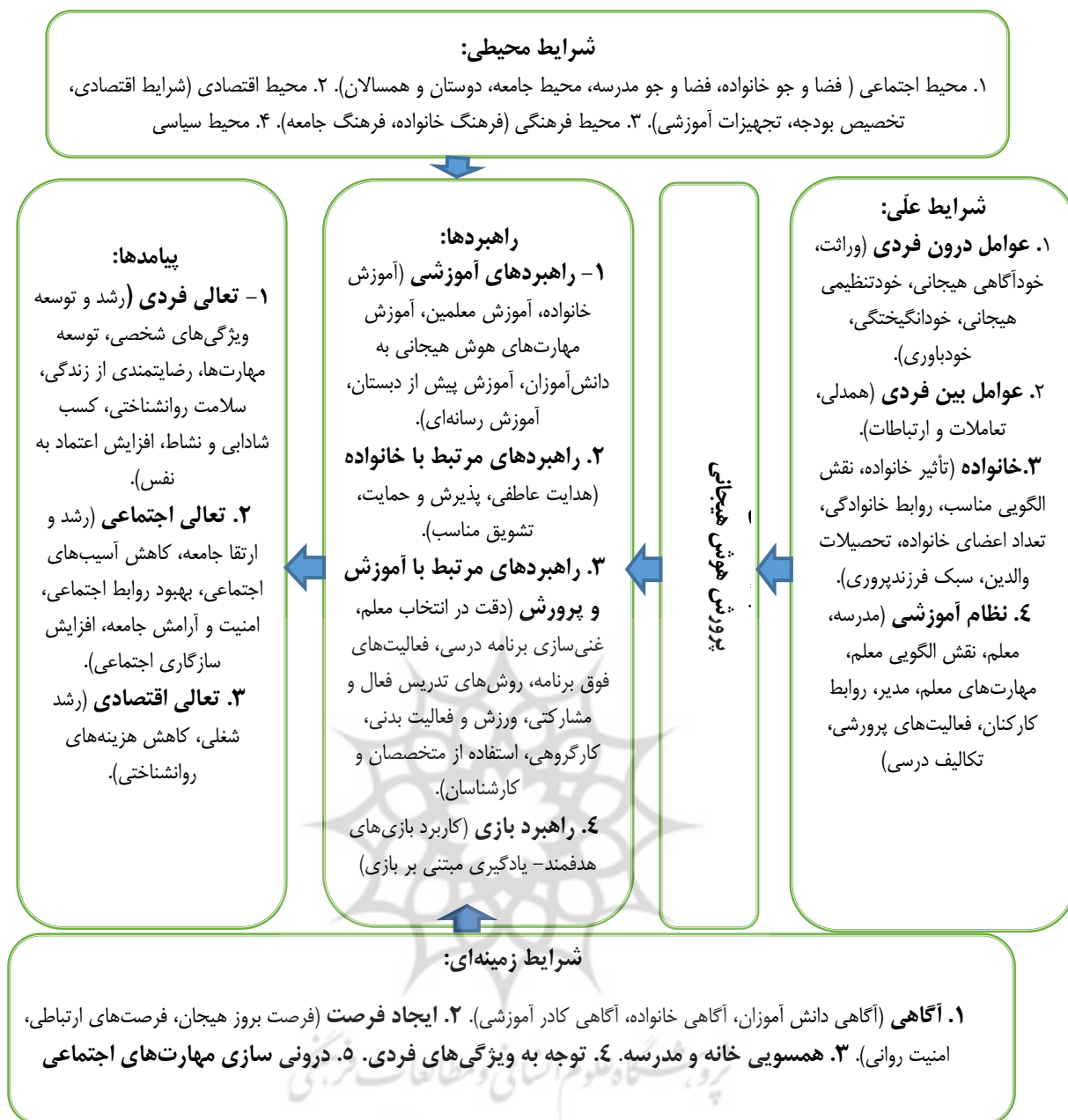
جدول ۲: یافته‌های مستخرج از فرآیند کدگذاری باز و مقوله‌های کدگذاری محوری

کدگذاری محوری	فراوانی مقوله	کدگذاری باز	
		مقوله اصلی	مقوله فرعی
شرایط علی	۵	۱- عوامل درون فردی	۱/۱. وراثت، ۱/۲. خودآگاهی هیجانی، ۱/۳. خودتنظیمی هیجانی، ۴/۱.
	۲	۲- عوامل بین فردی	خودانگیزگی، ۵/۱. خودباوری.
	۶	۳- خانواده	۱/۲. همدلی، ۲/۲. تعاملات و ارتباطات.
	۸	۴- نظام آموزشی	۱/۳. تأثیر خانواده، ۲/۳. نقش الگویی مناسب، ۳/۳. روابط خانوادگی، ۴/۳. تعداد اعضای خانواده، ۵/۳. تحصیلات والدین، ۶/۳. سبک فرزندپروری.
شرایط محیطی	۴	۵- محیط اجتماعی	۱/۵. فضا و جو خانواده، ۲/۵. فضا و جو مدرسه، ۳/۵. محیط جامعه، ۴/۵. دوستان و همسالان.
	۳	۶- محیط اقتصادی	۱/۶. شرایط اقتصادی، ۲/۶. تخصیص بودجه، ۳/۶. تجهیزات آموزشی.
	۲	۷- محیط فرهنگی	۱/۷. فرهنگ خانواده، ۲/۷. فرهنگ جامعه.
	۱	۸- محیط سیاسی	۱/۸. محیط سیاسی.
شرایط زمینه‌ای	۳	۹- آگاهی	۱/۹. آگاهی دانش‌آموزان، ۲/۹. آگاهی خانواده، ۳/۹. آگاهی کادر آموزشی.
	۳	۱۰- ایجاد فرصت	۱/۱۰. فرصت بروز هیجان، ۲/۱۰. فرصت‌های ارتباطی، ۳/۱۰. امنیت روانی.
	۱	۱۱- همسویی خانه و مدرسه	۱/۱۱. همسویی خانه و مدرسه.
	۱	۱۲- توجه به ویژگی‌های فردی	۱/۱۲. توجه به ویژگی‌های فردی.
راهبردها	۱	۱۳- درونی سازی مهارت‌های اجتماعی	۱/۱۳. درونی سازی مهارت‌های اجتماعی.
	۵	۱۴- راهبردهای آموزشی	۱/۱۴. آموزش خانواده، ۲/۱۴. آموزش معلمین، ۳/۱۴. آموزش مهارت‌های هوش هیجانی به دانش‌آموزان، ۴/۱۴. آموزش پیش از دبستان، ۵/۱۴. آموزش رسانه‌ای.
	۳	۱۵- راهبردهای مرتبط با خانواده	۱/۱۵. هدایت عاطفی، ۲/۱۵. پذیرش و حمایت، ۳/۱۵. تشویق مناسب.
	۷	۱۶- راهبردهای مرتبط با آموزش و پرورش	۱/۱۶. دقت در انتخاب معلم، ۲/۱۶. غنی سازی برنامه درسی، ۳/۱۶. فعالیت‌های فوق برنامه، ۴/۱۶. روش‌های تدریس فعال و مشارکتی، ۵/۱۶. ورزش و فعالیت بدنی، ۶/۱۶. کارگروهی، ۷/۱۶. استفاده از متخصصان و کارشناسان.
پیامدها	۲	۱۷- راهبرد بازی	۱/۱۷. کاربرد بازی‌های هدفمند، ۲/۱۷. یادگیری مبتنی بر بازی.
	۶	۱۸- تعالی فردی	۱/۱۸. رشد و توسعه ویژگی‌های شخصی، ۲/۱۸. توسعه مهارت‌ها، ۳/۱۸.
	۵	۱۹- تعالی اجتماعی	رضایتمندی از زندگی، ۴/۱۸. سلامت روان‌شناختی، ۵/۱۸. کسب شادابی و نشاط، ۶/۱۸. افزایش اعتمادبه‌نفس.
	۲	۲۰- تعالی اقتصادی	۱/۱۹. رشد و ارتقا جامعه، ۲/۱۹. کاهش آسیب‌های اجتماعی، ۳/۱۹. بهبود روابط اجتماعی، ۴/۱۹. امنیت و آرامش جامعه، ۵/۱۹. افزایش سازگاری اجتماعی.
			۱/۲۰. رشد شغلی، ۲/۲۰. کاهش هزینه‌های روان‌شناختی.

کدگذاری گزینشی

در این بخش تلاش برای استخراج مقوله مرکزی پژوهش و کشف نظریه صورت گرفته است. به‌طور کلی پرورش هوش هیجانی کودکان تحت تأثیر شرایط علی گوناگون نظیر؛ عوامل درون فردی، عوامل بین فردی، خانواده و نظام آموزشی قرار دارد و تأثیرپذیری از شرایط علی منجر به اتخاذ راهبردهایی برای

رشد هوش هیجانی شده که این راهبردها در بستر شرایط محیطی و زمینه‌ای شکل می‌گیرند و درنهایت این راهبردها، منتهی به نتایج و پیامدهایی شده که پرورش هوش هیجانی منجر به ایجاد آن‌ها می‌گردد. در ادامه در نمودار شماره (۱) الگوی پرورش هوش هیجانی دانش‌آموزان مدارس ابتدایی آورده شده است.

نمودار ۱: الگوی نظری پرورش هوش هیجانی دانش‌آموزان مدارس ابتدایی (مدل نهایی پژوهش)

۱- شرایط علی پرورش هوش هیجانی دانش‌آموزان مدارس ابتدایی کدام‌اند؟

شرایط علی پرورش هوش هیجانی دانش‌آموزان مدارس ابتدایی شامل: عوامل درون فردی (وراثت، خودآگاهی هیجانی، خودتنظیمی هیجانی، خودباوری)، عوامل بین فردی (همدلی، تعاملات و ارتباطات)، خانواده (تأثیر خانواده، نقش الگویی مناسب، روابط خانوادگی، تعداد اعضای خانواده، تحصیلات والدین، سبک فرزندپروری)، نظام آموزشی (مدرسه، معلم، نقش الگویی معلم، مهارت‌های معلم، مدیر، روابط کارکنان، فعالیت‌های پرورشی، تکالیف درسی) است. یافته‌های پژوهشی امیدوار (۲۰۱۰)، خواجه‌ی (۱۳۸۹)، باقری و رکانه (۱۴۰۰)،

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج نشان می‌دهد که ۷۹۶ گزاره مفهومی اولیه با ۲۰ مقوله‌ی اصلی و ۷۰ مقوله‌ی فرعی در قالب ابعاد ۶ گانه مدل پارادایمی شامل: شرایط علی (۴ مقوله)، پدیده اصلی (پرورش هوش هیجانی)، راهبرد (۴ مقوله)، شرایط زمینه‌ای (۵ مقوله)، شرایط محیطی (۴ مقوله) و پیامدها (۳ مقوله)، شناسایی شدند. یکپارچه‌سازی مقوله‌ها بر مبنای روابط بین آن‌ها، حول محور پرورش هوش هیجانی، شکل‌دهنده مدل پارادایمی است که الگوی پرورش هوش هیجانی دانش‌آموزان مدارس ابتدایی را نشان می‌دهد. در این قسمت پاسخ به سؤالات پژوهش موردبررسی قرار گرفته است.

سمیعی ظفرقندی و همکاران (۱۳۹۷)، خدمتکار (۱۳۹۲)، حجتیان و همکاران (۱۴۰۰) با این بخش از پژوهش مطابقت دارد. به دلایل بسیار روشن، کارهایی که ما انجام می‌دهیم انتخاب خودمان است که شامل احساس بدبختی ما نیز می‌شود. دیگران نمی‌توانند ما را بدبخت و یا خوش‌بخت کنند؛ ما بیش از آنکه تصور می‌کنیم کنترل حیات خود را در دست داریم (Glasser, 2005)، لذا خود فرد و مهارت‌های درونی او زمینه‌ساز رشد هوش هیجانی هستند، نظر به اینکه، صاحب‌نظران پیشرو در حوزه هوش هیجانی معتقدند که بخشی از این هوش غریزی است، بنابراین وراثت و ژنتیک از جمله عوامل علی مؤثر بر این پدیده است. افراد برخوردار از هوش هیجانی از احساسات و هیجانات خود آگاه هستند، مدیریت هیجانات خود را به نحو مطلوب انجام می‌دهند، انگیزه و تلاش بالایی برای رسیدن به اهداف خود دارند و در مسیر رسیدن به هدف به توانایی‌ها و نقاط قوت خود ایمان دارند. وجود قوت و ضعف در هریک از این مهارت‌ها و توانایی‌ها بر هوش هیجانی تأثیرگذار است.

هوش هیجانی ترکیبی از ظرفیت‌های درون فردی و بین فردی است؛ یعنی توانایی مدیریت احساسات و هیجانات خود و درک احساسات دیگران. از این جهت عوامل بین فردی مانند، تعاملات و ارتباطات و همدلی در پرورش آن نقش دارند. خانواده اولین پایه‌گذار شخصیت، ارزش‌ها و معیارهای فکری کودک و اولین مدرسه‌ی آموزش هیجان‌هاست. والدین در خانواده با صحبت کردن و توجه کردن به بیان احساسات و حالت‌های هیجانی فرزندان و ارائه‌ی الگوی مناسب به آن‌ها می‌توانند سنگ بنای روابط اجتماعی و پرورش هیجانی را در آن‌ها پایه‌ریزی نمایند (Carter, 2009). آن‌ها در خانواده نه تنها مأمور و پناهگاه کودک هستند بلکه آموزگار، راهنما و الگوی او هستند و عملکرد آن‌ها در موقعیت‌های هیجانی نقش مهمی در یادگیری رفتاری فرزندان دارد، نقش الگویی مناسب والدین در خانواده مصداق بارز این جمله است که کودک آدمی پیش از آنکه زبان به کلام بگشاید زبان رفتار را می‌فهمد، والدین در خانواده‌های پرجمعیت نمی‌توانند مثل والدین در خانواده‌های کم‌جمعیت با فرزندان ارتباط نزدیکی برقرار کنند و برای حمایت، پرورش، اذیت و آزار دائم و یا نظارت مستقیم کودکان فرصت کمتری پیش می‌آید؛ تحصیلات والدین و سبک و شیوه فرزندپروری آن‌ها نیز از دیگر عوامل مؤثر قلمداد می‌گردد، شخص باسواد امکان سلامت اقتصادی و تصمیم‌گیری بیشتری دارد و چنین انسانی نسبت به خود و فکر و فرهنگ جامعه بصیرت بیشتری دارد؛ در نتیجه در شیوه‌های فرزندپروری خود می‌تواند آگاه‌تر عمل کند و در نهایت راحت‌تر می‌تواند به پرورش این جنبه از هوش بپردازد.

رشد و پیشرفت هر جامعه به‌نظام آموزشی آن بستگی دارد که مدرسه به‌عنوان نمونه کوچکی از این نظام آموزشی مطرح می‌شود و بعد از خانواده بیشترین ساعات زندگی کودک در آن سپری می‌شود. پس یکی از بافت‌های یادگیری مهارت‌های هیجانی است. در مدرسه، کودک بیشترین یادگیری را از رفتار معلم دارد و معلمی می‌تواند در این زمینه موفق باشد که در حرفه خود ماهر باشد. علاوه بر این مدرسه یک سازمان اجتماعی است که تمام تصمیم‌های آن به‌وسیله معلمان و سایر کارکنان با رهبری مدیر مدرسه اجرا می‌شود؛ بنابراین در صورتی می‌توان در جهت هوش هیجانی دانش‌آموزان برنامه‌های درسی را اجرا کرد که مدیر مدرسه خواهان رسیدن به آن باشد.

۲- پدیده اصلی پرورش هوش هیجانی در دانش‌آموزان مدارس ابتدایی چیست؟

در پاسخ به این سؤال از پژوهش، تمامی مصاحبه‌شوندگان پرورش هوش هیجانی را به‌عنوان پدیده اصلی پژوهش معرفی نموده و شرایط علی، بسترها، راهبردها و شرایط محیطی آن را برشمرده‌اند. نتایج این مطالعه با مطالعات شیخ الاسلامی (۱۴۰۰)، خدمتکار (۱۳۹۲)، حجازی (۱۳۹۶)، نوظهور و همکاران (۱۳۹۲) همسویی دارد. در تبیین این یافته می‌توان گفت عوامل علی مستقیماً بر پرورش هوش هیجانی اثر گذاشته و تأثیر اصلی را دارند. عوامل محیطی و بسترها نیز تأثیر غیرمستقیم بر پرورش هوش هیجانی دانش‌آموزان دارند و نمی‌توان اثر آن‌ها را در این زمینه نادیده گرفت. همچنین برای پرورش هوش هیجانی دانش‌آموزان باید راهکارهایی را بکار گرفت که در الگوی نهایی به آن پرداخته شده است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که مرکز و توجه تمام مولفه‌ها در الگوی پژوهش بر پرورش هوش هیجانی به‌عنوان پدیده اصلی قرار داشته است.

۳- شرایط محیطی مؤثر بر پرورش هوش هیجانی دانش‌آموزان مدارس ابتدایی کدام‌اند؟

شرایط محیطی در این پژوهش در ۴ مقوله محیط اجتماعی (فضا و جو خانواده، فضا و جو مدرسه، محیط جامعه، دوستان و همسالان)، محیط اقتصادی (شرایط اقتصادی، تخصیص بودجه، تجهیزات آموزشی)، محیط فرهنگی (فرهنگ خانواده، فرهنگ جامعه) و محیط سیاسی، دسته‌بندی شدند. یافته‌های پژوهشی باقری و رکانه (۱۴۰۰) با این بخش از پژوهش مطابقت دارد.

تأثیرپذیری از محیط اجتماعی بر هیچ‌کس پوشیده نیست. چنانچه افراد جامعه بتوانند در موقعیت‌های هیجانی بر اساس هوش هیجانی رفتار کنند ناخودآگاه این رفتار را به دیگران نیز آموزش می‌دهند. نحوه تعامل والدین باهم و با فرزندان در شکل‌گیری جو عاطفی خانواده و در فاکتورهای روانی درون فردی هوش هیجانی مؤثر است. جو مدرسه از دیگر عوامل

دانش‌آموزان از فعالیت‌ها و برنامه‌های تدارکاتی مدرسه آگاه باشند و بدانند که چرا باید چنین برنامه‌هایی را دنبال کنند، انگیزه بیشتری برای یادگیری پیدا می‌کنند. خانواده آگاه، نقش الگویی خود را بهتر ایفا می‌کند، رفتار کودک برایش قابل‌هضم‌تر است و زمانی در یک مدرسه تمام اهداف تربیتی محقق می‌شود که همه‌ی عوامل تربیتی مدرسه، آگاهی کامل از موضوع موردنظر را داشته باشند.

به وجود آوردن فرصت‌ها، زمینه‌ای را برای پرورش هوش هیجانی فراهم می‌کند. لازم است از سرکوب هیجانان جلودگیری و اجازه دهیم تا آن‌ها بروز پیدا کنند و به واکنش‌های هیجانی منفی منجر نشوند. فرصت‌های ارتباط بیشتر دانش‌آموزان مانند ارتباطات گروهی و اردوها را نیز باید مدنظر قرار داد تا از این طریق فرد در ارتباط با دیگران به چالش کشیده شود و برقراری ارتباط مطلوب برای او مهم تلقی شود. امنیت روانی جزء جدایی‌ناپذیر یک جامعه است. حتی اگر بر این باور باشیم که دانش‌آموزان قبل از ورود به سیستم آموزشی از هوش هیجانی برخوردار می‌شوند، تنها در صورتی دانش‌آموزان توانایی استفاده از مهارت خود را کسب می‌کنند که محیط مساعد و مناسبی که از نظر روانی هم حمایت‌کننده است وجود داشته باشد.

مهارت‌های اجتماعی جزء ساختار کلی هوش هیجانی هستند به طوری که فردی که توانایی درک دقیق تغییرات خلقی دیگران را دارد هیجان‌های خود و دیگران را به‌طور مناسب شناسایی، کنترل و مدیریت می‌کند و از تبدیل ناگهانی هیجان‌ها به واکنش‌های منفی جلودگیری می‌کند (حیدری پور و همکاران، ۱۳۹۱) لذا درونی سازی مهارت‌های اجتماعی لازمه‌ی پرورش هوش هیجانی است.

۵- راهبردهای مؤثر در پرورش هوش هیجانی دانش‌آموزان مدارس ابتدایی کدام‌اند؟

راهبردهایی که جهت پرورش هوش هیجانی دانش‌آموزان دوره ابتدایی می‌توان به کار برد در ۴ مقوله اصلی راهبردهای آموزشی (آموزش خانواده، آموزش معلمین، آموزش مهارت‌های هوش هیجانی به دانش‌آموزان، آموزش پیش از دبستان، آموزش رسانه‌ای)، راهبردهای مرتبط با خانواده (هدایت عاطفی، پذیرش و حمایت، تشویق مناسب)، راهبردهای مرتبط با آموزش و پرورش (دقت در انتخاب معلم، غنی‌سازی برنامه درسی، فعالیت‌های فوق برنامه، روش‌های تدریس فعال و مشارکتی، ورزش و فعالیت بدنی، کارگروهی، استفاده از متخصصان و کارشناسان) و راهبرد بازی که شامل کاربرد بازی‌های هدفمند و یادگیری مبتنی بر بازی است جای می‌گیرند. این راهبردها در واقع مسیرهایی برای رسیدن به هدف موردنظر هستند. نتایج پژوهش‌های باقری و رکنه (۱۴۰۰)، امید و همکاران (۱۳۹۲)، سلطانی و همکاران

مداخله‌گر است؛ جو مملو از شادی و انگیزه و بدون استرس در مدرسه احساس اعتماد را در دانش‌آموز ایجاد می‌کند و بستری پیشگیرانه برای مشکلات هیجانی است که یادگیری آسان را مهیا می‌کند. دوستان و همسالان کودک نیز از دیگر عوامل اثرگذار در ایجاد هویت مستقل کودک و یادگیری مهارت‌های اجتماعی هستند.

در اهمیت محیط اقتصادی به‌عنوان عاملی مداخله‌گر می‌توان چنین گفت حضرت علی (ع) در حکمت ۳۹۰ نهج‌البلاغه درباره برنامه‌ریزی زندگی مؤمن می‌فرماید: مؤمن باید شبانه‌روز را به سه قسمت تقسیم کند: زمانی را برای نیایش و عبادت پروردگار، زمانی را برای تأمین هزینه زندگی و زمانی را برای واداشتن نفس به لذت‌هایی که حلال و زیباست. اصلاح فرهنگ و رفتار شخص زمانی صورت می‌گیرد که او از یک رفاه نسبی برخوردار باشد و وقت کافی را برای مطالعه و کسب آگاهی داشته باشد، لازم است خانواده‌ها دغدغه مالی نداشته باشند تا بتوانند نقش الگویی خود را در قبال فرزندان بهتر ایفا کنند. در مدارس نیز، تخصیص بودجه برای امور آموزشی و تربیتی و فراهم کردن تجهیزات آموزشی بر روحیه کاری معلمان و یادگیری دانش‌آموزان تأثیر می‌گذارد و روند تدریس را برای معلم هموارتر می‌کند. ارزش‌ها و هنجارهای حاکم بر جامعه و نوع نگاهی که جامعه به احساسات و هیجانان افراد دارند، در عملکرد همه‌ی اعضای جامعه تأثیرگذار است. در خصوص محیط سیاسی، سیاست‌گذاری‌های صحیح و معقولانه و تدوین سیاست‌های ثابت و خردمندانه، نظارت بر سیاست‌ها و توجه به پرورش هوش هیجانی در برنامه‌های سیاسی از جمله مواردی است که باید مدنظر تمامی سیاست‌گذاران و سیاست‌مداران قرار گیرد.

۴- شرایط زمینه‌ای مؤثر بر پرورش هوش هیجانی دانش‌آموزان مدارس ابتدایی کدام‌اند؟

بسترهای موردنیاز برای پرورش هوش هیجانی در ۵ مقوله اصلی آگاهی (آگاهی دانش‌آموزان، آگاهی خانواده، آگاهی کادر آموزشی)، ایجاد فرصت (فرصت بروز هیجان، فرصت‌های ارتباطی، امنیت روانی)، همسویی خانه و مدرسه، توجه به ویژگی‌های فردی و درونی سازی مهارت‌های اجتماعی دسته‌بندی شدند. یافته‌های پژوهشی باقری و رکنه (۱۴۰۰)، صدیقی و همکاران (۱۳۸۸)، جنتان ساری (۱۴۰۰) با این بخش از پژوهش مطابقت دارد.

لازمه‌ی موفقیت در هر کار تربیتی و پرورشی و از بسترهای لازم برای تقویت و پرورش هوش هیجانی در افراد آگاهی است. هرگونه یادگیری زمانی شروع می‌شود که ما آگاه باشیم که چیزی در ما وجود دارد که باید تغییر کند یا بهبود یابد. زمانی که

(۱۳۹۷)، سمیعی ظفرقندی (۱۳۹۷)، نوروزی و همکاران (۱۳۹۲) و صدری و همکاران (۱۳۸۸) با این بخش از پژوهش همسو است. نظر به اینکه بخشی از هوش هیجانی قابل یادگیری است، لذا راهبردهای آموزشی از راهبردهای مؤثر بر پرورش هوش هیجانی هستند. آموزش به خانواده در جهت ارتقا سواد هیجانی و تصحیح رفتار صحیح در موقعیت‌های هیجانی و بهبود نقش الگویی آن‌ها برای فرزندان است و لازم است به صورت تخصصی و ویژه، از طریق کتاب‌های آموزشی، رسانه‌ها و کلاس‌های آموزشی به صورت رایگان یا با هزینه‌های اندک انجام شود. در جهت آموزش معلمان، غنی‌سازی و ارتقاء کلاس‌های ضمن خدمت و افزایش سواد هیجانی، آگاهی از روش‌های صحیح برخورد با دانش‌آموزان و آگاهی از ویژگی‌های سنی آنان لازم است مدنظر قرار گیرد. به بیان خوش اخلاق و همکاران (۱۳۹۱)، عوض پور مشیری (۱۴۰۰) هوش هیجانی با اثرگذاری بر سطوح خودتنظیمی و مدیریت استرس در افزایش عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان تأثیرگذار است، بنابراین لازم است مهارت‌های هوش هیجانی از قبیل مهارت خودآگاهی، مهارت خودتنظیمی و خودکنترلی به دانش‌آموزان آموزش داده شود. نظر به انعطاف‌پذیری و پویاتر بودن محیط‌های پیش از دبستان می‌توان از روش‌های متعدد غیررسمی برای آموزش در این دوره نیز استفاده کرد.

خانواده به جهت رشد هوش هیجانی می‌تواند در مواجهه با موقعیت‌ها و شرایط مختلف انواع احساسات را در کودک ایجاد کرده و به شکلی درونی او را از جنبه‌های مختلف روانی و جسمی تحت تأثیر این احساسات قرار دهد و باعث هدایت احساسات کودک شود و بدین ترتیب مهارت خودآگاهی را در او ایجاد کند. عمده‌ترین کارکرد خانواده حمایت عاطفی از اعضا و مهرورزی است؛ بنابراین لازم است خانواده از کودک در هر زمان و با هر نیاز حمایت کند و با ابرازگری هیجانی و پذیرش هیجان‌های ابرازشده و عدم سرکوب سبب رشد هیجانی او گردد. تشویق مناسب در موقعیت‌های هیجانی از دیگر راهبردهاست. وقتی کودک تشویق شود فرصتی فراهم می‌شود تا به توانایی، ظرفیت و ارزشمندی‌های خود پی ببرد و در نتیجه تصویر مثبت و ارزنده‌ای از خود در ذهنش ایجاد شود که بعدها شکل‌دهنده حرمت نفس و خودباوری خواهد بود. ممکن است والدین با توجه به دلایل مختلف از توجه به هوش هیجانی و رشد آن غافل شوند، بنابراین به‌کارگیری راهبردها در آموزش و پرورش بسیار ضروری است. به گفته‌ی حجازی (۱۳۹۶) معلمان دارای هوش هیجانی بیشتر، پیشرفت شغلی بهتری دارند و به بیان برزگر و همکاران (۱۳۹۱) هوش هیجانی عامل مهمی در پیشرفت شغلی معلمان است بر این اساس لازم است در انتخاب معلمان علاوه

بر در نظر داشتن هر سه حیطة دانش، نگرش و مهارت، به هوش هیجانی نیز به‌عنوان مؤلفه‌ای مؤثر نگریسته شود و در ادامه به غنی‌سازی برنامه درسی و گنجاندن مفهوم هوش هیجانی در آن به جهت ارتقا و بهبود هوش هیجانی در کنار هوش شناختی مبادرت شود تا بهبود هوش هیجانی جز جدایی‌ناپذیر برنامه درسی تلقی شود. از طریق فعالیت‌های فوق‌برنامه به توسعه تجربیات تربیتی دانش‌آموزان و ارتقاء سازگاری روانی- اجتماعی آن‌ها پرداخته شود. از روش‌های تدریس فعال و مشارکتی و کارگروهی استفاده شود تا با دادن آزادی عمل به دانش‌آموز در جریان تدریس باعث وادار کردن او به جست‌وجو و تعامل بیشتر با محیط شوند، استفاده از ورزش و فعالیت بدنی نیز در تخلیه هیجانات منفی مؤثر است.

یادگیری با چرخه‌ی بازی به تکامل می‌رسد. کودکان در خلال بازی‌ها، به مفاهیم ذهنی جدیدی دسترسی پیدا می‌کنند و مهارت‌های اجتماعی بیشتر و بهتری را کسب می‌کنند؛ پس استفاده از بازی‌های هدفمند برای دستیابی به آنچه که می‌خواهیم در کودک اتفاق بیفتد بسیار مهم است.

۶- پیامدها و نتایج پرورش هوش هیجانی دانش‌آموزان مدارس ابتدایی چیست؟

پیامدهای به‌دست‌آمده از به کار بستن راهبردهای بیان‌شده، در سه مقوله اصلی تعالی فردی (رشد و توسعه ویژگی‌های شخصی، توسعه مهارت‌ها، رضایت‌مندی از زندگی، سلامت روان‌شناختی، کسب شادابی و نشاط، افزایش اعتمادبه‌نفس)، تعالی اجتماعی (رشد و ارتقا جامعه، کاهش آسیب‌های اجتماعی، بهبود روابط اجتماعی، امنیت و آرامش جامعه، افزایش سازگاری اجتماعی) و تعالی اقتصادی (رشد شغلی، کاهش هزینه‌های روان‌شناختی) دسته‌بندی شده‌اند. یافته‌های پژوهشی باقری ورکانه (۱۴۰۰)، سلطانی فر و همکاران (۱۴۰۰)، اسماعیلی و همکاران (۱۳۸۶) و بشارت (۱۳۸۴) با این بخش از پژوهش همسو است.

رسیدن به تعالی فردی حاصل از پرورش هوش هیجانی قابل‌درک است و به گفته‌ی Mohiuddin Shaykh al- (2021) مؤلفه‌ی هوش هیجانی قادر به پیش‌بینی سلامت روان افراد است. بسیار روشن است که کودکی که می‌تواند در هنگام عصبانیت خود را آرام کند، احتمالاً در شرایط سخت نیز به‌خوبی عمل می‌کند. کودکی که می‌تواند احساسات خود را به شکل سالمی ابراز کند، احتمالاً روابط سالم‌تری نسبت به بقیه کودکان دارد؛ بنابراین در این حالت، هوش هیجانی موجبات سلامت روان‌شناختی او را تأمین می‌کند. از طریق رشد و توسعه ابعاد فردی انسان‌ها زمینه برای رشد و تعالی اجتماعی نیز فراهم می‌گردد و این تعالی اجتماعی از طریق رشد و ارتقا جامعه، کاهش آسیب‌های اجتماعی، تأمین امنیت و آرامش

این پژوهش به طراحی الگوی پرورش هوش هیجانی پرداخته است؛ به منظور اثربخشی بالاتر و موفقیت طرح، پژوهش با هدف مطالعه تطبیقی برنامه آموزش هوش هیجانی در نظام‌های آموزشی کشورهای مختلف پیشنهاد می‌شود. مؤلفه‌های حاصل از این پژوهش در شرایط محیطی مانند: محیط اجتماعی، محیط اقتصادی، محیط سیاسی و محیط فرهنگی و بررسی رابطه آنها با پدیده اصلی، می‌تواند زمینه را برای پژوهش‌های کمی دیگر در آینده مهیا سازد. در این پژوهش به طراحی الگوی پرورش هوش هیجانی پرداخته شد، طراحی پکیج آموزشی برای برگزاری دوره‌های آموزشی هوش هیجانی در پژوهش‌های آتی می‌تواند سودمند واقع شود.

با توجه به نقش مهم خانواده به‌عنوان اولین مکان یادگیری هوش هیجانی فرزندان، آگاه‌سازی خانواده از اهمیت موضوع و آموزش رفتارهای صحیح هیجانی و نحوه برخورد صحیح با هیجانات منفی به خانواده توسط کادر مدارس جهت ایجاد هماهنگی بین خانه و مدرسه پیشنهاد می‌شود. همچنین استفاده از تجارب برتر نظام‌های آموزشی کشورهای مختلف در زمینه‌ی هوش هیجانی، گنجاندن مفهوم هوش هیجانی در ساعت رسمی کلاس درس و توجه به هوش هیجانی معلمان در هنگام انتخاب و گزینش آنان از دیگر پیشنهادات حوزه آموزش و پرورش است. تشویق دانش‌آموزان به کتاب و کتابخوانی و معرفی کتاب‌های متناسب با هوش هیجانی جهت توانمندسازی مهارت‌های درون فردی آنها، غنی‌سازی برنامه درسی با وارد کردن مفهوم هوش هیجانی در محتوای‌های آموزشی، استفاده از کارشناسان و متخصصان کودک در مدارس برای راهنمایی اولیا مدرسه و دانش‌آموزان، استفاده از بازی برای آموزش مفاهیم درسی و ایجاد صمیمیت بیشتر در فضای کلاسی از جمله این پیشنهادات است.

موازین اخلاقی

در این پژوهش اصول اخلاق در پژوهش شامل اخذ رضایت آگاهانه از شرکت‌کنندگان و حفظ اطلاعات محرمانه آنها رعایت شده است.

تشکر و قدردانی

مقاله حاضر برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته روانشناسی عمومی دانشگاه آزاد اسلامی واحد یزد تحت عنوان طراحی الگوی پرورش هوش هیجانی دانش‌آموزان مدارس ابتدایی بر اساس نظریه داده‌بنیاد است. با تشکر خالصانه از تمامی عزیزانی که در مسیر این پژوهش و انجام مصاحبه‌های تخصصی پژوهش ما را همراهی کردند.

جامعه و افزایش سازگاری افراد با یکدیگر رقم می‌خورد چراکه هوش هیجانی نقطه‌ای را تشکیل می‌دهد که در آن شناخت و احساسات به هم می‌رسند. ظرفیت افراد برای انعطاف‌پذیری، انگیزه، همدلی، استدلال، مدیریت استرس، ارتباط و توانایی آنها برای هدایت انبوهی از موقعیت‌ها و تعارض‌های اجتماعی تسهیل می‌شود و این باهوش بودن از نظر عاطفی و اجتماعی کلید پاسخگویی به مشکلات زندگی است. درنهایت می‌توان چنین اظهار داشت وقتی در یک جامعه، تعالی و رشد اجتماعی نمایان شود؛ طبیعتاً به دنبال آن رشد اقتصادی نیز اتفاق می‌افتد. بر اساس الگوی به‌دست‌آمده از پژوهش، عوامل متعددی بر پرورش و رشد هوش هیجانی تأثیر می‌گذارند. روانشناسان و صاحب‌نظران حوزه هوش هیجانی بر این باورند که بخشی از این هوش غریزی است اما آنچه که اهمیت دارد این است که تقریباً همه‌ی صاحب‌نظران این حوزه معتقدند که این هوش جنبه یادگیری و آموزش دارد. اگر والدین در خانواده به احساسات فرزندان اهمیت دهند، احساسات منفی فرزندان را به‌عنوان حقیقتی از زندگی بپذیرند و از موقعیت‌های هیجانی به‌منزله فرصتی برای آموزش درس‌های مهم زندگی و تقویت روابط بهره‌گیرند می‌توانند در زمینه پرورش هوش هیجانی فرزندان موفق عمل کنند. نظام آموزشی و مدارس، پس از خانواده بافت مهمی برای رسیدن به این هدف هستند و رکن اساسی در مدارس به‌ویژه مدارس ابتدایی، معلمان هستند. آنها هوش هیجانی را باوجود خودشان و با نحوه برخوردشان با موقعیت‌های هیجانی تدریس می‌کنند. لازم است در برنامه درسی جایگاه ویژه‌ای برای مهارت‌های هوش هیجانی اختصاص داده شود و با استفاده از تدریس فعال و دادن آزادی عمل به دانش‌آموزان برای مشارکت در تدریس و اهتمام ورزیدن به کارگروهی زمینه رشد مهارت‌های هیجانی را فراهم کنند؛ اما در کنار آموزش آنچه اهمیت دارد آگاهی افراد جامعه از اهمیت این هوش به‌اندازه هوش شناختی در رساندن افراد به موفقیت و تعالی است. این پژوهش پدیده و عوامل پرورش هوش هیجانی را در دانش‌آموزان دوره ابتدایی با توجه به شرایط علی، شرایط محیطی و زمینه‌ای مورد مطالعه قرار داده است. الگوی به‌دست‌آمده استراتژی‌هایی را برای پرورش هوش هیجانی به همراه پیامدها و نتایج حاصل از آن نشان می‌دهد.

اما در این مسیر محقق با محدودیت‌هایی مواجه بود از جمله: عدم همکاری برخی از متخصصان کودک به دلیل وقت‌گیر بودن فرآیند مصاحبه، کلی‌گویی برخی از متخصصان و عدم بیان جزئیات، فراهم نبودن شرایط برای برگزاری مصاحبه‌های جمعی برای گردآوری داده‌های دقیق‌تر و سختی هماهنگ کردن متخصصان از جمله مسائلی بودند که محقق با آنها درگیر بود.

تعارض منافع

«هیچ‌گونه تعارض منافع توسط نویسندگان بیان نشده است»

واژه نامه

۱. هوش هیجانی
1. Emotional Intelligenc

منابع فارسی

- اسماعیلی، م؛ احدی، ح؛ دلاور، ع؛ و شافع آبادی، ع. (۱۳۸۶). تأثیر آموزش عوامل هوش هیجانی بر افزایش سلامت روان. JJPCCP، ۱۳(۲)، ۱۶۵-۱۵۸
- اصل فتاحی، ب؛ نجارپور استادی، س. (۱۳۹۲). بررسی رابطه هوش هیجانی و عزت نفس با مهارت های اجتماعی. مجله آموزش و ارزشیابی، ۶(۲۳)، ۱۳۳-۱۳۶.
- امیدوار، ش. (۲۰۱۰). تعیین اثربخشی مهارت‌های زندگی (مهارت‌های خودآگاهی، روابط بین فردی و کنترل استرس) بر هوش هیجانی دانش‌آموزان دبیرستانی یکی از مناطق شیراز. دانشگاه آزاد مرودشت، پایان نامه ارشاد در دانشکده علوم تربیتی
- امیدی ارجنکی، س؛ کرد نوقایی، ر؛ و قربانی، ع. (۱۳۹۲). تأثیر آموزش هوش هیجانی بر تقویت هوش هیجانی دانش‌آموزان دختر مقطع ابتدایی. دانش و پژوهش در روانشناسی کاربردی، ۱۴(۱)، ۵-۱۳.
- باقری ورکانه، س. (۱۳۹۰). تجربه زیسته مادران دارای فرزندان با هوش هیجانی بالا را توضیح دهید. مجله سبک زندگی اسلامی، ۵(۳)، ۹۵-۱۰۵.
- برزگر بافاری، ک؛ هاشمی، ع؛ و سلمانی اردکانی، م. (۱۳۹۱). پیش بینی عملکرد تحصیلی دانشجو معلمان زن بر اساس هوش هیجانی، باورهای انگیزشی و راهبردهای یادگیری. مجله مطالعات تربیتی و مکتبی، ۲(۲)، ۱۶-۳۵.
- بشارت، م. ا. (۱۳۸۴). بررسی تأثیر هوش هیجانی بر کیفیت روابط اجتماعی. مجله مطالعات روانشناسی، ۱(۳-۲)، ۲۵-۳۸.
- تفاروجی، ع؛ یوسفی، ف. (۱۳۹۰). رابطه هوش هیجانی با سرزندگی ذهنی: نقش واسطه ای شفقت به خود مجله علوم روانشناسی. ۲۰(۹۸)، ۲۸۳-۲۹۴.
- جهانگیری، م. (۱۳۹۱). بررسی رابطه بین عملکرد خانواده و هوش هیجانی نوجوانان پایه دوم و سوم راهنمایی شهر تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت معلم، تهران، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی.

حجازی، ع. (۱۳۹۶). رابطه مولفه های هوش هیجانی با پیشرفت گرای شغلی معلمان. مجله مطالعات تربیتی و علمی، ۷(۲)، ۱۷۷-۱۹۱.

حجتان ساری، ز؛ بهرامی، م. و شوشتری رزوانی، م. (۱۴۰۰). اثربخشی بازی آلیفو بر هوش هیجانی کودکان پیش دبستانی. فصلنامه رویکردی نو در آموزش کودکان، ۳(۲)، ۵۵-۶۰.

حیدری پور، م؛ مشهدی، ع؛ و اصغری نکاح، س. م. (۱۳۹۱). اثربخشی آموزش مهارت‌های اجتماعی بر هوش هیجانی افراد دارای ناتوانی جسمی. JRRS، 8(3)، 571-580.

خدمتکار، م (۱۳۹۲). بررسی مولفه‌های هوش هیجانی دانش‌آموزان مقطع متوسطه شهرستان آران و بیدگل به منظور ارائه الگوی برنامه درسی هوش هیجانی. دانشکده کاشان، پایان نامه ارشاد در دانشکده علوم تربیتی.

خواجه‌ساری، م. (۱۳۸۹). عوامل موثر بر هوش هیجانی مدیران مدارس راهنمایی منطقه ۴ تهران. دانشگاه پیام نور تهران، پایان نامه ارشاد در دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی.

خوش اخلاق، ح.، زارع نیستان ه ک، م؛ نظری فردویی، ز؛ و شهسودآبادی، ف. (۱۳۹۱). بررسی رابطه بین خلاقیت و هوش هیجانی با راهبردهای انگیزشی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان نابین. مجله مطالعات تربیتی و مکتبی، ۱۰(۴)، ۸۳-۱۰۴.

سلطانی، ل؛ میرشاهجعفری، س.ه؛ و عابدی، م.ر. (۱۳۹۷). بررسی اثربخشی برنامه درسی هیجان محور پیش دبستانی بر هوش هیجانی کودکان چهار تا شش ساله شهر اصفهان. رویکردهای نوین تربیتی، ۱۳(۱)، ۱۰۸-۱۲۴.

سمعی ظفرقندی، م. (۱۳۹۷). بررسی رابطه برنامه درسی پنهان با هوش هیجانی دانشجویان. فصلنامه خانواده و پژوهش، ۱۵(۱): ۱۱۹-۱۳۶.

شیخ الاسلامی، ح.م. (۲۰۲۱). رابطه تیپ های شخصیتی و هوش هیجانی با سلامت روان دانشجویان. فصلنامه رویکردی نو در علوم تربیتی، ۳(۱): ۲۰-۲۵.

صدری، ا ی؛ اکبرزاده، ن؛ و پوشانه، ک. (۱۳۸۸). تأثیر آموزش مهارت های اجتماعی- عاطفی بر دانش آموزان هوش هیجانی. تحقیقات روانشناسی، ۱۱(۳ و ۴)، ۶۹-۸۳.

عوض پورمشیری، ع. (۱۴۰۰). بررسی رابطه بازی های رایانه ای و هوش هیجانی با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مقطع متوسطه شهر کرمان. فصلنامه رویکردی نو در آموزش کودکان، ۳(۱)، ۸۵-۹۱.

قهرمانی، ر؛ نعمتی، ر. (۱۳۹۷). رابطه جهت گیری مذهبی، هوش هیجانی و هوش معنوی با سلامت روان در دانش

- Bar-On, R. (2022). BarOn Emotional Quotient Inventory. Technical manual, Toronto, Canada, Multisystems.
- Barzegar Bafaroui, K., Hashemi, A., & Salmani Ardakani, M. (2012). Predicting academic performance of female student teachers based on emotional intelligence, motivational beliefs and learning strategies. *Journal of Educational and Scholastic Studies*, 2 (2), 16-35. [Persian].
- Besharat, M. A. (2005). Investigating the effect of emotional intelligence on the quality of social relationships. *Journal of Psychological Studies*, 1 (2-3), 25-38. [Persian].
- Bustamante, J. G., Del Barco, B. L., & Barona, E. G. (2015). Emotional intelligence and happiness in the learning process. *Revista de Estilos de Aprendizaje*, 8 (15), 91-112.
- Carter, P. (2009). Test Your emotional intelligence. Translated by Mahmood Amiriniya and Parisa Aghazadeh, (2015). Qom: Arasteh Publishers. [Persian]
- Choi, E. S., & Lee, W. K. (2015). Comparative effects of emotion management training and social skills training in Korean children with ADHD. *attention disorders*, 19 (2), 138-146.
- Davodi, D., Gharaei, B. (2011). The Relationship between Behavioral Disorders and Emotional Intelligence in Students. *Scientific Journal of Kerman University of Medical Sciences*, 14 (4):28
- Esmaeeli, M., Ahadi, H., Delavar, A., & Shafe Abadi, A. (2007). Effects of Emotional Intelligence Factors Training on Enhancing Mental Health. *IJPCP*, 13 (2):158-165. [Persian].
- Fernandez, R., Salamonson, Y., Griffiths, R. (2012). Emotional intelligence as a predictor of academic performance in first-year accelerated graduate entry nursing students. *Clinical Nursing*, 21 (23-24),
- Gardner, H. (2000). A case against spiritual intelligence. *International Journal for the Psychology of Religion*, 10 (1), 27-34.
- Ghahramani, R., Nemati, R. (2018). The relationship between religious orientation, emotional intelligence and spiritual intelligence with mental health in high school students in Karaj. *New Advances in Behavioral Sciences*, 3 (27): 46-62. [Persian]
- آموزان دبیرستانی شهر کرج. پیشرفت های جدید در علوم رفتاری، ۳ (۲۷): ۴۶-۶۲
- محمی الدین شیخ الاسلامی، ح (۱۳۹۰). رابطه تیپ های شخصیتی و هوش هیجانی با سلامت روانی دانشجویان. *مجله رویکردهای نوین در علوم تربیتی (JNAES)*، ۳(۱): ۲۵-۲۰
- معمدی شارک، ف؛ به پژوه، ع؛ شکوهی یکتا، م؛ افروز، غ. الف؛ و غباری بناب، ب، (۱۳۹۵). طراحی برنامه آموزشی هوش هیجانی و بررسی اثربخشی آن در کاهش مشکلات رفتاری نوجوانان تک والد دارای مشکلات عاطفی و رفتاری. *مجله تحقیقات کاربردی روانشناسی*، ۷ (۲)، ۴۹-۶۷
- مقالو، س؛ صادقیان، د؛ مهری، ع؛ سعید، ر. (۱۳۹۷). رابطه هوش هیجانی و سلامت روان با استرس شغلی معلمان. *مجله سلامت و مراقبت*، ۱۷ (۴): ۳۰۱-۳۱۰
- میرزایی، ز؛ و بنیسی، ص. (۱۳۹۱). اثربخشی آموزش داستان درمانی در درک مفاهیم اخلاقی، اضطراب و افسردگی، هوش هیجانی و خودکارآمدی پسران و دختران. *فصلنامه رویکردی نو در آموزش کودکان*، ۴ (۳)، ۹۵-۱۰۸
- نوذری، ق؛ و لیاقتدار، م. ح (۱۴۰۱). بررسی و مقایسه مولفه های هوش هیجانی بر اساس جنسیت و رشته تحصیلی و ارتباط آن با عملکرد تحصیلی دانشجویان. *فصلنامه رویکردی نو در آموزش کودکان*، ۴ (۲)، ۹۴-۱۰۲
- نوظهوری، ر؛ پوشانه، ک؛ آساره، ع؛ و رسولی، س. (۱۳۹۲). مقایسه تأثیر روش های تدریس فعال و غیرفعال بر هوش هیجانی دانش آموزان (EQ). *مجله فناوری آموزش (TEJ)*، ۴(۴): ۲۸۱-۲۸۷

فهرست منابع

- Asle Fattahi, B., Najjarpoor Ostadi, S. (2013). A study of the relationship between emotional intelligence and self-esteem with social skills. *Journal of Instruction and Evaluation*, 6 (23), 123-136. [Persian].
- Avazpourmashiri, A. (2021). Investigating relation between computer games and emotional intelligence with academic achievement secondary school students in kerman city. *A new approach to children's education quarterly*, 3 (1), 85-91. [Persian].
- Bagheri Varkaneh, S. (2021). Explain the lived experience of mothers with children with high emotional intelligence. *Journal of Islamic Life Style*, 5 (3) :95-105. [Persian].

- Massey, D. S. (2002). A brief history of human society: The origin and role of emotion in social life. *American sociological review*, 67 (1)1-29.
- Mayer, J. D., DiPaolo, M., & Salovey, P. (1990). Perceiving affective content in ambiguous visual stimuli: A component of emotional intelligence. *Journal of personality assessment*, 54 (3-4), 772-781.
- Mayer, J. D., Salovey, P., Caruso, D. R., & Sitarenios, G. (2001). Emotional intelligence as a standard intelligence. *Emotion*, 1 (3), 232-242.
- Mirzaei, Z., & banisi, P. (2022). The effectiveness of story therapy training in understanding moral concepts, anxiety and depression, emotional intelligence and self-efficacy in boys and girls. *A new approach to children's education quarterly*, 4 (3), 95-108. [Persian].
- Moghanloo, S., Sadeghian, D., Mehri, A., Saeed, R. (2018). The relationship between emotional intelligence and mental health with teachers' job stress. *Journal of Health and Care*, 17 (4): 301-310. [Persian]
- MohiuddinShaykh al-Islami, H. (2021). Relationship between Personality Types and Emotional Intelligence with Students' Mental Health. *Journal of New Approaches in Educational Sciences (JNAES)*, 3 (1), 20-25. [Persian].
- Motamedi Shark, F., Beh-Pajoo, A., Shokoohi Yekta, M., Afrooz, G.A., & Ghobari-Bonab, B., (2016). Designing an emotional intelligence training program and studying its effectiveness in reducing the behavioral problems of single-parent adolescents with emotional and behavioral problems. *Journal of Applied Psychological Research*, 7 (2), 49-67. [Persian].
- Nel, H., & De Villiers, W. S. (2004). The relationship between emotional intelligence and job performance in a call centre environment. *SA Journal of Industrial Psychology*, 30 (3), 75-81.
- Nozari, Q., & Liaghatdar, M. J. (2022). Study and Comparison of Emotional Intelligence Components Based on Gender and Field of Study and its Relationship with Academic Performance of Students. *A new approach to children's education quarterly*, 4 (2), 94-102. [Persian].
- Nozohouri, R., Poushaneh, K., Asareh, A., & Rasouli, S. (2013). The Comparison of Glasser, W. (2005). *Schools without failure*. Translated by Sadeh Hamzeh. Tehran: Roshd. [Persian]
- Goleman, D. (2011). *The brain and emotional intelligence: New insights* (Vol. 94). Northampton, MA: More than sound.
- Hejazi, A. (2017). The relationship between emotional intelligence components with teachers' career progressivism. *Journal of Educational and Scholastic Studies*, 7 (2), 177-191 [Persian].
- Heydari Poor, M., Mashhadi, A., & Asghari Nekah, S. M. (2012). Effectiveness of social skills training on emotional intelligence of people with physical disabilities. *JRRS*, 8 (3), 571-580. [Persian].
- Hojatansari, Z., Bahrami, M., & shoshtarirezvani, M. (2021). The effectiveness of Alifo game on preschool children's emotional intelligence. *A new approach to children's education quarterly*, 3 (2), 55-60. [Persian].
- Jahangiri, M. (2004). Investigating the relationship between family functioning and emotional intelligence of adolescents in the second and third grades of middle school in Tehran. Master's thesis, Tarbiat Moalem University, Tehran, Faculty of Educational Sciences and Psychology. [Persian]
- Khajavi, M. (2010). Factors affecting the emotional intelligence of middle school principals in district 4 of Tehran. *Peyamnoor university of Tehran*, Dissertation submitted in Faculty of Social and Economical Sciences. [Persian]
- Khedmatkar, M. (2012). Examining the components of emotional intelligence among secondary school students in Aran and Bidgol cities in order to provide a model of emotional intelligence curriculum. *University of Kashan*, Dissertation submitted in Faculty of Educational Sciences. [Persian]
- Khoshakhlagh, H., Zarehneystanahk, M., Nazarifardoe, Z., & Shahisadrabadi, F. (2021). Investigating the relationship between creativity and emotional intelligence with motivational strategies and academic performance of Nayin students. *Journal of Educational and Scholastic Studies*, 10 (4), 83-104. [Persian].

- intelligence. *Quarterly Journal of Family and Research*, 15 (1):119-136 [Persian].
- Shaykhal-Islami, HM. (2021). Relationship between personality types and emotional intelligence with students' mental health. *Journal of a New Approach in Educational Sciences*, 3 (1): 20-25. [Persian].
- Soltani, L., Mirshahjafari, S. E., & Abedi, M. R. (2018). Investigating the effectiveness of preschool emotion-based curriculum on the emotional intelligence of four- to six-year-old children in Isfahan. *New Educational Approaches*, 13 (1), 108-124. [Persian].
- Soltanifar, M., Jafari, A., & Alizadeh, K. (2020). The Role of Emotional Intelligence in Predicting Social Interactions and Ethical and Social Security in Urban Space (case of study: Ardebil residents above age 18). *Urban Sociological Studies*, 9 (33), 59-80. [Persian].
- Tafaroeji, A, Yousefi, F. (2021). Relation of emotional intelligence to subjective vitality: mediating role of self-compassion. *Journal of Psychological Science*. 20 (98), 283-294. [Persian].
- Yoshida, Y., & Sandall, J. (2013). Occupational burnout and work factors in community and hospital midwives: a survey analysis. *Midwifery*, 29 (8), 921-926.
- Active and Passive Teaching Methods Effects on Emotional Intelligence of students (EQ). *Technology of Education Journal (TEJ)*, 7 (4), 281-287. [Persian].
- Omidi arjenki, S., kord noghabi, R., & Ghorbali, A. (2013). The effect of emotional intelligence training on strengthening the emotional intelligence of female elementary school students. *Knowledge & Research in Applied Psychology*, 14 (1), 5-13. [Persian].
- Omidvar, Sh. (2010). Determining the effectiveness of life skills (self-awareness skills, interpersonal relationships and stress control) on the emotional intelligence of high school students in one district of Shiraz. Azad University of Marvdasht, Dissertation submitted in Faculty of Educational Sciences [Persian]
- Ruiz-Ariza, A., Casuso, R. A., Suarez-Manzano, S., & Martínez-López, E. J. (2018). Effect of augmented reality game Pokémon GO on cognitive performance and emotional intelligence in adolescent young. *Computers & Education*, 116, 49-63.
- Sadri, E; Akbarzadeh, N., & Poushaneh, K. (2009). Impact of social- emotional skills instruction on emotional intelligence students. *Psychological research*, 11 (3 & 4), 69-83. [Persian].
- Samiee Zafarghandi, M. (2018). An Investigation of the relationship between hidden curriculum with Students' emotional